

BOLİVYA'DA COCALEROS HAREKETİNİ ANLAMAK

Burak ÜLMAN*

Özet

Bu çalışmada Bolivya'da 2006 yılının sonunda yapılan seçimlerde başkanlığa Evo Morales'in seçilmesinde köylülerin, köylüler içinde de özellikle –Morales'in de bir üyesi olduğu- “koka yaprağı üreticileri”nin yani cocalerosların rolüne odaklanılacaktır. Bolivya'da Evo Morales'i iktidara taşıyan cocaleroslar merkezli siyasallaşmanın arkasında temel olarak birbirleriyle ilişkili iki sürecin olduğu iddia edilecektir. Bu süreçlerden birincisi Bolivya toplumunun azımsanmayacak bir kısmının geçimini sağlayan ve büyük bir çoğunluğunun da kültürel olarak doğal gördüğü “koka sektör”üne karşı 1980'lerden bu yana ABD hükümetleri tarafından yürütülen “Uyuşturucuyla Savaş”tır. İkinci etmen ise, uyuşturucuyla savaşla eş zamanlı olarak inşa edilen ve Bolivya toplumunun tümüne dayatılan “neoliberal” iktisat politikalarıdır. Bu bağlamda iddia edilecektir ki, bu iki süreç kaçınılmaz olarak cocalerosları toplumsal muhalefetin merkezine yerleştirmiştir.

Giriş

Haiti'den sonra Latin Amerika'nın en yoksul ülkesi olan Bolivya'da 2006 yılının sonunda yapılan seçimlerde MAS (*Movimiento al Socialismo*) lideri Evo Morales tüm oyların %53.7'sini alarak başkanlığa seçildi. Gerçek anlamda bir sosyalizm deneyimi olmayan, tarihsel olarak yerlilerin yüksek siyaset çemberlerine asla sokulmadığı, köylülerin siyaseten bir ayak bağı olarak görüldüğü Bolivya'da hem “sosyalist” hem “yerli” hem de “köylü” olan bir başkının seçilmesi birçokları için anlaşılır bir durum değildi. Aslında biraz Bolivya'yı yakından takip edenler için bu sonuç hiç de şaşırtıcı değildi. Bu çalışmanın amacı bu şaşırtıcı olmayan sonucu getiren koşulları tarihsel bir perspektif içerisinde ele almaktır. Bu amaçla Bolivya'daki güncel siyasal gelişmelerde köylülerin, köylüler içinde de özellikle -Evo Morales'in de bir üyesi olduğu- “koka yaprağı üreticileri”nin yani *cocaleros*'ların rolüne odaklanılacaktır.

* Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Meslektaşlarım Elif Bali, Eylem Tek, Gökhan Demir ve İsmet Akça'ya çeşitli aşamalarda çalışmaya yaptıkları öneri ve katkılardan dolayı çok teşekkür ederim.

Bolivya’da Evo Morales’i iktidara taşıyan cocaleroslar merkezli siya-sallaşmanın arkasında temel olarak birbirleriyle ilişkili iki sürecin olduğu iddia edilecektir. Bu süreçlerden birincisi, Bolivya toplumunun azımsanmayacak bir kısmının geçimini sağlayan ve büyük bir çoğunluğunun da kültürel olarak doğ-al gördüğü “koka sektör”üne karşı 1980’lerden bu yana ABD hükümetleri tarafından yürütülen “Uyuşturucuyla Savaş”tır. İkinci süreç ise, uyuşturucuyla savaşa eş zamanlı olarak inşa edilen ve Bolivya toplumunun tümüne dayatılan “neoliberal” iktisat politikalarıdır. Bu bağlamda iddia edilecektir ki, bu iki sü-reç kaçınılmaz olarak Evo Morales’in liderliğini yürüttüğü cocalerosları top-lumsal muhalefetin merkezine yerleştirmiştir.

D) Sömürgeciliğin Mirası

Bu kısa makalede Bolivya’nın yaşadığı üç yüz yıllık sömürgecilik tarihini özetlemek mümkün değil.¹ Ancak bu sömürgecilik dönemini de, özellikle kalı-cı etkileri açısından, es geçemeyiz. Çok kabaca üç yüz yıllık bu sürecin Boliv-ya’nın bağımsızlığına (1825) devir ettiği siyasal, iktisadi, sosyal konfigürasyon kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Bağımsızlık sonrası Bolivya ekonomisine bakıldığında, dünya ekonomisine sadece bir kaç doğal kaynakla (çok ağırlıklı olarak teneke ve daha az oran-larda gümüş ve kauçuk) eklenmiş olduğu görülmektedir. Bunun dışında ekonomi tarım üzerine kuruludur. Sömürgecilikten gelen *hacienda/enco-mienda* gibi Avrupa feodalizminin izlerini taşıyan toprak ağalığının, diğer Latin Amerika ülkeleriyle (Meksika, Venezüella, Brezilya gibi) kıyaslandı-ğında daha az olduğu gözlemlenmektedir. Bunu temel sebebi Bolivya’nın dağlarla ve yüksek platolar kaplı olması ve dolayısıyla ekilebilir tarım ala-nının az olmasıdır. Yine de özellikle Ant dağlarının eteklerinde yer alan ve-rimli arazilerde büyük toprak ağaları görülmektedir. (Cockcroft 1996: 494).
2. Bu üretim yapısıyla bağlantılı olan bir sosyal yapı vardır: teneke madenle-rinde ve kauçuk ormanlarında çok kötü şartlarla çalıştırılan bir ücretli emek-çi grubu ve yoksulluktan kıvranan, siyasal katılım hakkı tanınmayan büyük tarımsal nüfus. Bu sosyal yapının üzerine iki fraksiyonlu burjuvazi çörek-

¹ Detaylı tarihçe için şu kaynaklara bakılabilir: Furtado, C. (1970). Economic Development of Latin America. Cambridge, Cambridge University Press, Galeano, E. (1973). Open Veins of Latin America: Five Centuries of the Pillage of a Continent. New York, Monthly Review Press, Laclau, E. (1977). "Feudalism and Capitalism in Latin America." New Left Review(67): 19-38.

lenmiştir: Birinci fraksiyon endüstriyel komprador sınıf (özellikle *rosca* olarak bilinen büyük “teneke baron”ları) ile finansal sektörün faizci-tefecî, yani rantîye sınıfı, koalisyonudur. İkinci fraksiyon ise emperyal merkezlerle direkt bağlantı içinde olan büyük toprak sahipleri sınıfıdır. Birinci fraksiyon ulusalcı, merkantilist korumacıyken (Mörner 1985: 125), ikincisi ise ateşli bir *laissez-faire*’cidir (Furtado 1970: 35-36).

3. Ancak sürekli bir çıkar çatışmasında olan bu iki fraksiyon da siyasal gücü direkt olarak kontrol edemezler. İspanyol emperyal sömürgecilik yönetiminin kurduğu sıkı bürokratik kontrol mekanizmaları “güçlü adamların” (*caudillos*) yani askeri yönetimlerin ülkeyi yönetmesinin alt yapısını sağlar ve askeri rejimler “norm” olur. Bu bağlamda bağımsızlık sonrasındaki ilk altmış yılda (1825-1884) başa gelen yirmi rejimden sadece üçü sivildir (Dunkerley 1992: 154). Böylece bağımsızlığı takip eden yarım asırda otoriter devlet aygıtı konsolide edilmiş olur ve Bolivya (bugüne kadar) 186 askeri darbe ile *Guinness* rekorlar kitabına girer.

II) Devrim ve Karşı Devrim

Bağımsızlıktan bir asır sonra, yani yirminci yüzyılın başına geldiğimizde bu tablonun fazla değişmediğini görüyoruz. 1920’lerde Bolivya’nın ihracatının %94’ünü yine teneke ve kauçuk oluşturmaktadır (Cockcroft 1996: 489). 1929 Bunalımı ve sonrasında *rosca*’nın aşırı dış borçlanmaları ve bu borçları ödeyememesi sebebiyle 1930’lu yıllarda teneke endüstrisinin %70 yabancıların eline geçer. Ekonomik buhran ve maden şirketlerinin yabancıların eline geçmesi Latin Amerika’daki en güçlü sendikal hareketin oluşumunu da beraberinde getirir ve COB (Bolivya Merkezi İşçi Sendikası) kurulur (Cockcroft 1996: 489). 1940’ların başında yeni bir siyasal parti MNR (Devrimci Ulusal Hareket), COB aracılığıyla, başta madenciler olmak üzere endüstriyel emekçileri, küçük toprak sahibi köylüleri, orta sınıf entelektüelleri bir araya getirerek sosyalist eğilimli bir siyasal hareketi başlatır (Sigmund 1970: 45).

Bu gelişmeler sonucunda 1952 yılında Latin Amerika kıtasında ilk ‘sosyalist devrim’ MNR’in öderliğinde Bolivya’da gerçekleşir. 1952 ile doğal kaynaklar COMIBOL (Bolivya Maden İşletmeleri) çatısı altında millileştirilir; ancak doğal kaynaklar üzerinden dünya ekonomisine eklemleme süreci kırılamaz. 1950’ler ve 1960’ların ilk yarısında, bazı ciddi sosyal ilerlemeler kaydedilse de, dünya kapitalist sistemine salt doğal kaynaklardan eklemleme kısırdöngüsü MNR’in da sonunu hazırlamaktadır. Yaşanan kronik ekonomik krizleri takiben 1964 yılında tekrar sağcı-muhafazakâr askeri yönetimler devri

açılmış ve “1952 devrimi”nde kazanılan sosyal ilerleme ve haklar, bir nevi bir “karşı devrim” süreci ile teker teker ortadan kaldırılmıştır.

1964-1979 arasındaki bu askeri rejimler dönemini General René Barrientos açar. Barrientos dönemi boyunca çok güçlü sendikal örgütlenmeye ve hareketliliğe, özellikle madencilere, çok katı bir tavır takınılır (Estellano 1994: 36). 1965’de COMIBOL çalışanlarının %10’u işten çıkarılır –ki bunlar sendikal aktivist ve lider kadrosudur- kalan %90’nın maaşları da yarıya indirilir. Haklarına yapılan bu saldırılar karşısında genel greve giden işçiler asker tarafından şiddetle bastırılır ve COB da kapatılır (Loveman and Davies 1989: 345-346).

Barrientos’un kuşkulu bir helikopter kazasında ölmesinden sonra 1971’den 1978’e kadar Washington’dan her açıdan sınırsız destek alan bir başka General, Hugo Banzer, Bolivya’yı yönetir (Dunkerley 1989: 354-7). Banzer, ‘milli güvenliğe tehdit’ oluşturan ‘Kızıl tehlike’ söylemiyle 1974 yılında bütün siyasal partileri ve sendikaları kapatır (Cockcroft 1996: 500-501). Emeğe yönelik bu katı tutumun yanı sıra, iktisat politikaları açısından Banzer Bolivya’yı hızla “serbest piyasa” modeline kaydırır. Bu dönemde dış borçlanmada korkunç bir artış gerçekleşir: 1971’de 648 milyon \$ olan dış borç stoku 1979’da 2556 milyon \$’a yükselir. Bu borçlanmanın üzerine, 1985’te, bir de ülkenin temel ihracat kalemi olan tenekenin uluslararası piyasalardaki fiyatının çökmesiyle Bolivya ekonomik iflasın eşiğine gelir.

III) Neoliberalizm İş Başında

Bu gelişmeler bizi neoliberal iktisat politikalarının sistematik bir şekilde yukarıdan empoze edildiği *Nueva Política Económica* (Yeni Ekonomik Politika) dönemine getiriyor. 1985 yılında Harvard eğitilmiş finans bakanı Sanchez de Lozada ve hocası Jeffrey Sachs Bolivya için bir “şok tedavi”yi uygulamaya geçirirler (Dunkerley 1992: 211-219). Bu çerçevede ücretler dondurulur ve kamu sektöründe büyük işten çıkartmalar yapılır. Örneğin COMIBOL’ün 28,000 çalışanından 23,000’i işten çıkartılır (Jenkins 1997: 313). Madenlerin hemen hemen hepsi özelleştirilip, kamu hizmetlerinin (özellikle su, elektrik ve gaz/petrol) fiyatları dünya piyasaları seviyesine çekilir. Temel gıda maddelerine, kamu hizmetlerine, tarımsal ürünlere uygulanan her türlü sübvansiyon kaldırılır. Gümrük vergileri önce %20 daha sonra bir %10 oranında daha düşürülür, ithalat kotaları ve yabancı sermayenin girişi ve yatırımı önündeki bütün engeller kaldırılır (van Dijk 1998: 32). Bu arada NPE askeri rejimlerin baskıyla-şiddetle yok edemediği sendikaları, özellikle de COB içinde en güçlü olan

maden sendikasını (FSTMB), yerle bir eder (Multinational Monitor 2000). Bu bağlamda COB'un da gücü çok zayıflar; ancak bu güç boşluğu ileride hiç beklenmedik bir başka grup –cocaleroslar- tarafından doldurulacaktır.

İlginçtir bu dönemin IMF'nin yapısal uyum programlarıyla bire bir aynı olan bu program ilk aşamasında uluslararası finansal örgütlerden tamamen bağımsız hayata geçirilmiştir. *Neoliberalizme geçiş içeriden başlatılmıştır*. İçeriden başlatılan bu geçişe gereken uluslararası kurumsal destek gelmekte gecikmez: 1986'da, IMF, şok tedavi programının yürütülmesi için Bolivya Hükümeti'yle bir *stand-by* anlaşması imzalar ve bu anlaşma 1987'de bir yıllığına uzatılır. 1988'de bu sefer üç yıllık yeni bir Yapısal Uyum Anlaşması imzalanır. Ekonominin bu kadar daraltılması sonucu enflasyon düşer ancak bu “şok tedavi” korkunç sosyal maliyetleri de beraberinde getirmiştir: 1987 de İşsizlik % 21.5 seviyesine çıkar, reel gelir 1982-90 arasında %70 azalır, ulusal sanayi üretimi 1960'ların seviyesine düşer, tarımda rekabet gücü kalmaz (Hudson 1991). Tek bir ürün dışında: koka yaprağı!

IV) Koka Ekonomisinin Yükselişi ve ABD'nin Uyuşturucuyla Savaşı

Koka yaprağı geleneksel olarak Ant yerlileri tarafından asırlardır üretilen ve çeşitli vesilelerle (çay olarak, tıbbi amaçlı ve kültürel ritüellerde) kullanılan bir bitkidir. Dünyada koka yaprağından yaygın bir şekilde kokain üretilmesi ancak 1970'lerde ortaya çıkan bir fenomendir. 1970'lerle birlikte özellikle üç ülke, Kolombiya, Peru ve Bolivya belli bir iş bölümü çerçevesinde bu üretimin odağında yer alırlar: Bolivya ve Peru ağırlıklı olarak koka yaprağını üretir (ki bu iki toplum da bu bitkiyi zaten iç tüketim amaçlı olarak yüzyıllardır üretmektedirler), kokaini üreten ve pazarlayan da Kolombiya'dır. Tüketimin ise ağırlıklı olarak ABD merkezli olduğu görülmektedir.²

Bolivya'da koka yaprağının, geleneksel kullanımlar yerine, ağırlıklı olarak kokain yapımı için üretilmesine General Banzer zamanında geçildiği gözlenirse de bu dönüşümün NPE ile tam anlamıyla konsolide olduğu söylenebilir. Aslında “enformel koka sektörü” (yani kokain yapımına yönelik olarak gerçekleştirilen koka yaprağı üretimi) NPE'nin uygulanabilmesi için hayati desteği sağlamış, bir anlamda Bolivya ekonomisinin emniyet supabı olmuştur (Dunkerley 1992: 212-226). Bu olgu dönemin göç figürlerinden rahatlıkla takip edilebilmektedir. Koka üretiminin merkezi olan Chapare bölgesinin nüfu-

² Koka yaprağı ve kokain üretimine (ve tüketimine) yönelik detaylı bilgi için bkz: Streatfield, D. (2001). *Cocaine*. London, Virgin Books..

su 1970'lerde 40,000-50,000 aralığından 1980'lerin sonunda 191,000-234,000 civarına çıkmıştır (Pérez-Crespo 1991: 22). Bu artışın başka bir ilginç yönü de şudur: Söz konusu göç çoğunlukla Potosi gibi Oruro gibi eskinin maden merkezleri olan kentlerden kırsal alana olmuştur (Painter 1994: 7). İşsiz madenciler kırsala göç ederek –illegal de olsa- koka üreticiliği ile hayatlarını idame ettirme niyetindedirler. Bu gelişmeler sonucunda koka yaprağı üretiminde bir patlama yaşanmıştır: 80'lerin başında 20.000 hektarlık bir alanda ekim yapılırken 90'ların başında bu alan 50.000 hektara çıkmıştır (Painter 1994: 9). Koka'nın geleneksel kullanımının artmadığı göz önüne alınırsa, aradaki 30.000 hektarlık farkın kokain üretimine yönelik yeni ekim sahaları olduğu aşikârdır.

Buna mukabil koka (ve kokain) üretimindeki bu artış, kendi toplumunda uyuşturucu tüketimi sorunu yaşayan, ancak yine de bu sorunu arz ekseninde gören ABD için “Uyuşturucuyla Savaş” açmanın gerekçesi olmuştur. Bolivya ve Peru koka ürettiği için, Kolombiya ise kokain ürettiği için bu savaşın kapsamına alanına girdiler. Bu, koka üretimini tamamen silmeyi hedefleyen, bu konuda karşılaştığı doğal muhalefetten dolayı bunu militarist yöntemlerle yapan, ülkenin yasal düzenlemelerini değiştiren, IMF ve DB kredi ve yardımlarını buna endeksleyen ve başta koka üreticileri köylüler (*cocaleros*) olmak üzere koka yaprağına sıcak bakan herkesi karşısına alan bir savaştı.³

Bolivya'da ABD'nin uyuşturucu ile savaşı sürerken neoliberal uygulamalar da tam gaz devam ediyordu. 1990'lı yıllarda bütün kamu malları özelleştirme yoluyla apar topar satıldı. 1994'te, NPE'nin Harvard mezunu finans bakanı, o günün başkanı Sanchez Lozada hükümeti ulusal gelirin %15'ini üreten altı büyük kamu sektörünü⁴ özleştirme kararı aldı ve takip eden dört yılda bu sektörlerin %50 hissesi yabancı şirketlere satıldı.

Ülkenin öz varlıklarının böyle yangından mal kaçırırımışçasına apar topar satılması muhteşem bir toplumsal tepkiyi de beraberinde getirdi. Toplumsal muhalefetin ne raddeye vardığını göstermek için bir örnek vakaya kısaca değinmekte fayda olabilir. 1999 yılında Bolivya Hükümeti DB'nin ve IMF'nin baskısıyla Chocabamba eyaletinin su idaresi olan SAMEPA'yı özleştirdi. İhaleyi 2,5 milyar dolara kazanan Betchel (ABD'nin şu an 9. en büyük firması) bu eyaletteki –yeraltı/yer üstü- bütün su kaynaklarının (ve bu kaynaklardan

³ Uyuşturucu ile Savaş ile detaylı bilgi için bkz: Ülman, B. (2004). "Bringing Imperialism back in: a Historical Analysis of the US' 'War on Drugs' in Bolivia, World Order and International Relations". Falmer, University of Sussex: 226.

⁴ Hidrokarbon, elektrik, demiryolları, ulusal havayolları, telekomünikasyon ve demir-çelik sektörleri.

üretilecek bütün hidro-enerji üretiminin) kullanım, dağıtım ve pazarlama haklarını 40 yıllığına devir aldı.

Betchel daha ilk ayında su kullanımına %200 zam yapınca Bolivya, “su savaşları” olarak adlandırılan uzun süreli toplumsal muhalefet eylemlerine şahit olur. Bu muhalefetin merkezinde cocaleroslar vardır, zira Chochabamba eyaleti en örgütlü oldukları bölgedir. Kolluk kuvvetleriyle çıkan ve aylarca süren çatışmaların bilânçosu altı ölü, yüzlerce yaralıdır. Muhalefet eylemlerinin kesintisiz bir şekilde aylarca sürmesi sonucunda Nisan 2000’de hükümet geri adım atar ve ihaleyi iptal eder.⁵ Ancak su savaşlarının siyasal etkisi bu geri adımdan çok daha derin olmuştur: Su savaşlarıyla cocaleroslar toplumsal muhalefetin merkezine konuşlanırlar.

V) Muhalefetten İktidara

Cocalerosların toplumsal muhalefetin merkezine oturması şaşırtıcı değildir. Daha önce de belirtildiği gibi NEP o döneme kadar toplumsal muhalefetin merkezi olan Bolivya Merkezi İşçi Sendikası COB’u nerdeyse yerle bir etmişti. Bu süreçte NEP çerçevesinde tüm kamu madenleri özelleştirilerek COB’un komuta merkezinde yer alan militan-aktivist maden sendikası (FSTMB) tamamen tasfiye edilmiştir. Ancak toplumsal muhalefet merkezlerinde doğan bu boşluğu bir başka grup cocaleroslar ve onların merkezi konuma sahip olduğu köylü federasyonları doldurmaya başlamıştı (Painter 1994: 24). Bu dönüşümün en temel sebebi de cocalerosların “uyuşturucu ile savaş” ve “neoliberalizm” süreçlerinin ikisinde de aynı derecede muzdarip olmalarıydı.

Bolivya’ya dair sosyo-politik analizlerde genelde neoliberalizmin hayata geçirilmesi ile uyuşturucu savaşları birbirinden bağımsız iki ayrı gelişme olarak gösterilir. Ancak, yakından bakıldığında, bu iki sürecin arasında birbirine destek veren bir ilişki silsilesi olduğu görülmektedir. Örneğin uyuşturucu ile savaş planlamacıları sürekli sağlıklı bir ekonominin –yani liberal piyasa ekonomisinin- Bolivya’nın kokaya olan bağımlılığını ortadan kaldıracağını savunmuşlardır (örnek için bkz. van Wert 1992). Yani bu görüşe göre koka üretimine bağımlılığın sebebi liberal ekonomiye geçilmemiş olmasıdır; dolayısıyla uyuşturucu ile savaşın liberal ekonomiye geçişi doğal olarak kapsamı gerekmektedir. Bu yüzden koka ekonomisine alternatif olarak üretilen bütün projeler

⁵ “Gaz savaşları” olarak anılan benzer bir gelişme de 2002 yılında Bolivya’nın doğal gaz kaynaklarının kime ve nasıl pazarlanacağı üzerine oluşur. 2002 yılında yapılan ihaleler, aylarca süren toplumsal muhalefet sayesinde 2003 yılında iptal edilir; hatta “gaz savaşları” hükümeti de koltuğundan eder. Bu muhalefet eylemlerinin merkezinde de cocaleroslar bulunmaktadır.

neoliberal iktisat temelleri üzerine kuruludur. ABD tarafından Bolivya'ya imzalatılan bütün anti-narkotik anlaşmalarda alternatif kalkınma, ihracata dayalı serbest ekonomiye geçişin gerekliliği vurgulanır (Arganaras 1997: 60).

Cocalerosların bu yaklaşımdaki çifte standardı ve dayatmayı fark etmeleri için roket-bilimci olmaları gerekiyor. Onlara koka yaprağı üretmelerinin yasak olduğu ve ihracat “piyasa”nın talepleri doğrultusunda alternatif ürünlere odaklanmaları gerektiği söyleniyor. Örneğin USAID'in bölgede uyguladığı “alternatif kalkınma” projelerinde şu ürünlere destek veriliyor: portakal, ananas, muz, zencefil, karabiber. Ancak bütün bu ürünlerde bir sürü sorun var: Bu ürünleri üretmek yıllar alıyor (mesela ananas 2 yıl, portakal 8 yıl), üretimleri çok daha masraflı, ilaç ve gübre gerektiriyor, stabilize yolu olmayan Bolivya kırsalından bunu dünya piyasalarına ulaştırmanın da imkânı yok. Buna mukabil koka ise yılda 3-4 hasat veriyor, bakımı hiç yok denecek kadar az, gübre ve ilaç istemiyor, taşınması kolay ve satış garantisi var. (Painter 1994: 116-118). İşte cocaleroslar bu çelişkiyi, ya da çifte standardı, anlamakta güçlük çekiyorlar. Şu soruyu her gün sormaktan kendilerini alıkoyamıyorlar: Madem piyasada arz-talep dengeleri belirler ve madem en verimli üretimde odaklanmalı, o zaman neden koka yaprağı üretmeyelim ki?

İşte cocalerosların hem neoliberalizme hem de uyuşturucu ile savaşa muhalefeti bu ikircikli gerçeklik üzerinden şekillendi. Ayrıca, kendilerini merkezinde buldukları bu süreç onların militanlaşmasını ve daha iyi organize olmasını sağlayacak türdendi: Cocaleroslar uyuşturucu ile savaşın ve neoliberalizmin çeşitli uygulamalarına muhalefet ettikçe kendilerine yönelik baskıcı yasal çerçeve ve kontrol mekanizmaları arttırılıyordu. Bu baskıcı çerçeveye örnek olarak 1008 no'lu kanun gösterilebilir. 1987'de Bolivya hükümeti ve ABD arasında imzalanan anti-narkotik anlaşma gereği Bolivya parlamentosu USAID tarafından hazırlanmış 1008 no'lu anti-koka yasasını çıkardı (Hallums 1997: 847). Bolivyalılarca “Yabancıların Yasası” olarak adlandırılan 1008 no'lu yasa, ülkede yasal bir düalizm yaratarak, koka üretimi ve cocaleroslara yönelik çok katı hukuki ve cezai bir yasal çerçeveyi getirdi. Ancak cocaleroslar artık toplumsal muhalefetin merkezinde oldukları için “her türlü muhalefet eylemi” için bu yasal çerçeve rahatlıkla kullanılabilirdi. Cochambamba'daki su özelleştirmesinde gördüğümüz gibi Cocaleros federasyonları sadece “uyuşturucu ile savaş”la ilgili konularda değil özelleştirme ile ilgili konularda da muhalefeti organize ediyorlardı. Bu sayede, özelleştirmeye karşı yapılan toplumsal muhalefet eylemleri de, salt cocaleroslar tarafından yapılmış gösterilerle, tamamen alakasız olan 1008 no'lu yasa kapsamında ele alınmaktaydı. Bu yolla özelleştirme karşıtlığı, “ahlaksız-arsız” cocaleroslar üzerinden “ahlaksız”

bir eyleme dönüştürülmekle kalınmıyordu, aynı zamanda bu eylemler “hukuk dışı” da kılınabiliyordu. Bu durum sonucunda cocaleroslar uzun süre gözaltı, uzun hapis cezaları, işkence ve kötü muamele gibi muamelelere sürekli olarak maruz kaldılar (Ledebur 2003). Hem neoliberal ideologların hem de “uyuşturucu ile savaş” planlamacılarının vaat ettikleri “refah dolu güzel günler” cocaleroslar için kâbusa dönüşmüştü.

Sonuç

Olarak diyebiliriz ki bugün iktidara gelen MAS’ın ana eksenini oluşturan cocaleroslar⁶ 1980’lerin ortasından bu yana neoliberal uygulamalar ile ABD’nin uyuşturucu ile savaşı arasındaki bağlantılarla ve bu bağlantıların içerdiği çifte standartlarla ve baskılarla o kadar yüz yüze geldiler ki, onların siyasallaşmaması bir anlamda imkânsızdı. Cocaleroslar ve onların hakim olduğu köylü federasyonları bu siyasallaşmayı Bolivya Merkezi İşçi Sendikası COB’un gücünü kaybetmesinden doğan boşlukta hayata geçirerek toplumsal muhalefetin merkezi haline geldiler. Bu onların 1990’lardan bu yana hem uyuşturucuyla savaşa karşı, hem neoliberal uygulamalara karşı her zaman en ön saflarda yer almalarını sağladı. Ülkenin bozulan ekonomisi ve halkın çoğunun neoliberal politikalarından muzdarip olması sonucu cocaleroslar popülerliklerini arttırdılar ve kendi liderlerini Başkan seçtirebilecek destek zeminini sağlamış oldular.⁷

Son bir not olarak eklemek gerekir ki onları bu mücadelede güçlü kılan bir başka çok önemli etken daha vardı: Bugünün cocaleroslarının bir kısmı eskinin madencisiydi. NEP sonucunda işlerinden olan ve hayatını idame ettirmek için kırsala taşınan ve enformel koka üretimine geçen eskinin aktivist sendikalı işçileri bugün cocalerosların saflarına geçmişlerdi. Bu geçiş militan madenci sendikal deneyin ve taktiklerin cocalerosların köylü federasyonları tarafından öğrenilip uygulanmasını da beraberinde getirmişti. Bu kentli sendikacılık deneyimi cocalerosların muhalefet pratiklerinin (yol barikatları, kırsaldan

⁶ MAS’ı salt cocalerosların hakim olduğu bir parti olarak görmek yanlış olur. MAS bir çok farklı grubun (kentli orta sınıf entelektüellerin, yerlici akımların, milliyetçi-korumacı eğilimlerin, vs) bir koalisyonu olarak görülmelidir. Bu konuda bakınız: Dunkerley, J. (2007). "Evo Morales, the 'Two Bolivias' and the Third Bolivian Revolution." *Journal of Latin American Studies* 39(1): 133-166.

⁷ Evo Morales’in başarısını salt cocalerosların muhalefet pratiklerine bağlamak da yanlış olur. Temel olarak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik buhran, ABD’nin baskıları, milli kaynakların yağmalandığı duygusu “alternatif” bir başkan seçinde etkili olmuştur. Detaylı bir analiz için bkz: *Ibid.*

başkent Lapaz'a toplu yürüyüşler, devlet daireleri işgalleri, vs.) zenginleşmesini sağladığı gibi muhalefet tabanına kentlinin de çekilebilmesini ve diğer kesimlerin de (özellikle eski madenciler, işsizler, yoksullar, vs.) desteğinin alınmasına yardımcı oldu.

Kaynakça

Arganaras, F. G. (1997). "The Drug War at the Supply End: The Case of Bolivia." Latin American Perspectives **24**(96): 59-80.

Cockcroft, J. D. (1996). Latin America: History, Politics, and U.S. Policy. Chicago, Nelson-Hall Publishers.

Dunkerley, J. (1989). The Military and Bolivian Politics, 1971-83. The Politics of Antipolitics: The Military in Latin America. B. Loveman and T. M. Davies, University of Nebraska Press: 354-380.

Dunkerley, J. (1992). Political Suicide in Latin America. London, Verso.

Dunkerley, J. (2007). "Evo Morales, the 'Two Bolivias' and the Third Bolivian Revolution." Journal of Latin American Studies **39**(1): 133-166.

Estellano, W. (1994). "From Populism to the Coca Economy in Bolivia." Latin American Perspectives **21**(83): 34-45.

Furtado, C. (1970). Economic Development of Latin America. Cambridge, Cambridge University Press.

Galeano, E. (1973). Open Veins of Latin America: Five Centuries of the Pillage of a Continent. New York, Monthly Review Press.

Hallums, M. R. (1997). "Bolivia and Coca: Law, Policy, and Drug Control." Vanderbilt Journal of Transnational Law **30**: 817-863.

Hudson, R. A., Ed. (1991). Bolivia: A Country Study. Country Studies/Area Handbook Series. Washington D.C., The US Defense Dept.

Jenkins, R. (1997). "Trade Liberalisation in Latin America: the Bolivian Case." Bulletin of Latin American Research **16**(3): 307-325.

Laclau, E. (1977). "Feudalism and Capitalism in Latin America." New Left Review(67): 19-38.

Ledebur, K. (2003). Special Update (Bolivia): Popular Protest Brings Down the Government. Washington, Washington Office on Latin America.

Loveman, B. and T. M. Davies (1989). The Politics of Antipolitics: The Military in Latin America. Lincoln, University of Nebraska Press.

Mörner, M. (1985). The Andean Past: Land, Societies, and Conflict. New York, Colombia University Press.

Multinational Monitor (2000). "The Fight for Water and Democracy: An Interview with Oscar Olivera." Multinational Monitor 21(6).

Painter, J. (1994). Bolivia and Coca: A Study in Dependency. Colorado, Lynne Rienner.

Pérez-Crespo, C. A. (1991). Why Do People Migrate? Internal Migration and the Pattern of Capital Accumulation in Bolivia. IDA Working Paper, Institute For Development Anthropology.

Sigmund, P. E., Ed. (1970). Models of Political Change in Latin America. New York, Praeger Publishers.

Streatfield, D. (2001). Cocaine. London, Virgin Books.

Ülman, B. (2004). "Bringing Imperialism back in: a Historical Analysis of the US' 'War on Drugs' in Bolivia, World Order and International Relations". Falmer, University of Sussex: 226.

van Dijck, P. (1998). Economic Transformation and Policy Reform: Shocks and Balances. The Bolivian Experiment: Structural Adjustment and Poverty Alleviation. P. Van Dijck. Amsterdam, CEDLA: 17-58.

van Wert, J. M. (1992). International Narcotics Control: Bush's "Other War" - Are We Winning or Losing? War on Drugs: Studies in the Failure of U.S. Narcotics Policy. A. W. McCoy and A. A. Block. Oxford, Westview Press.